

ogerski Slovenci še imajo besedo džundž, der Edelstein, Schmuck.

Razun tega se je imenovalo tudi Martanda smerti konec. Besedi mar, mart, primeri slovensko smart. Na južnem podnožju Pohorja se zmiraj čuje: on je maru namesto merl, mru, besedi anda, pa nemško Ende, in slavensko k-an diminutivum k-anc, k-anec.

Tudi Mitra se je velelo, kar pomeni bika, vola in prijatelja, ker so iztočni narodi solnce pod podobo bika si predstavljali. Mitra je skercena beseda iz prakritskega Mihi, sanskritski Maha, veliki mahoči (mogoči), in tēr, tur, ur, bik.

Ker je solnce nar boljši prijatelj človeka, se je pomen solnca in bika prenesel na človeka dobronjivega in znana slovenska pesem, ktera se začne: „Božji volek moj prijatelj“ opominja še na staro solnčno častje.

Tudi priime Arka najde se v indijskih bukvah, kteremu je podobna naša beseda Jarko, Jaro, jaro solnce. Pomen besede „jar“ je v Igorovem polku zmiraj enak pomenu žestok vehemens, glühend, muthig, Rodovina Arko še živi na Krauskem in Štajarskem. Čerka j je digamma nalik imenom Autumar (Slavomir) in Jantumar. Razun imenovanh priimen še se tudi najde ime Svar. Česki jezikoslovec Wacerad pravi, da je v staročeskem jeziku pomenilo Zuor, to je, Zvor toliko, kot Zodiacus. Po Prokopiu so se Slaveni tudi veleli Spori, in Kollar misli, da je Spori = Svori, Švari, častitelj solnca in zvezd. Znamenita je ta okolščina, da se lastno ime SPORA na rimsko-slovenskih kamnih najde, in sicer na kamnu v cerkev Gospesvete (Maria-Saal) na Koroškem vzdanim. Celi napis se glasi po lastnem prepisu: Antonius (to je: Slav, Slavko od ant, collere, slaviti) Verus (ver, var, berev, aper, po Višnutovem pravu) Spora Sexti Filiae Heredes v. f. Juterno solnce se veli Aruna primeri naše rano = zgodaj. in latinsko aurora.

(Konec sledi.)

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Berna 1. listopada. (Popis letošnjega velikega vojaškega tabora pri Olomucu na Marškem). Že zdavnaj sim se bil namenil, Vam ljube „Novice“, ktere tudi tukaj v Moravii pridno in z veseljem prebiram, nekaj od letošnjega velikega tabora pri Olomucu naznaniti, od kterega je ob svojem času „novičar iz mnozih krajev“ omenil, — pa mnoge opravila mojega poklica so me zadrževale, ta namen spolniti. Če se Vam ne zdi prepozno od tega govoriti, kar se je pred enim mescom godilo*), nate moj popis, in razglasite ga mnogim mojim prijatlom, kterim posebej pisati nemorem, in drugim dragim bravcem v ljubi moji domovini.

V lepem kraji Moravskega, med rodovitnim poljem, pa tudi ne deleč od prijaznih srednje visocih hribov stoji močna cesarska terdnjava Olomuc (Olmütz), obdana s tremi prekopi, po kterih teče krog mesta reka Morava. Pol ure od mestnih vrat se je začelo veliko vojaško taborišče, ob obeh straneh velike Poljske ceste.

Na levi strani ceste so bili šotori za pešce tako zversteni, da je med dvema polkama (regimentama) pešcov zmirej en batalion strelcov ali jagrov bil; na desni strani ceste ob potoku Bisternice so bili na desno topničarji, na levo konjiki, in na ravno tej strani eta bila

še dva polka pešcov, namreč polk „Švarcenberg“ in polk „Zanini“. Celi tabor je imel podobo velicega platenega mesta; na priliko, kakor se vidijo na Kranjskem ob somnjih kramarske stališa, je bilo viditi tukaj vojaške šotore. Šotori pa so bili eni veliki za 40 do 50, drugi pa majhni za 7 mož; — pri vsakem polku je bil na sprednji versti en okrogel šotor za veliko stražo; na desno in levo so bili šotori za vojake tako v versto postavljeni, da so med vsako kompanijo majhne, med vsakim batalionom pa večji ulice bile. Na sredi vsacega polka je bil velik prostor z vodnjaki (štirnami) in z mnogimi ognjiši, okoli kterih so se berkasti kuharji tako pridno sukali, da je bilo veselje gledati, kako so si mnogoverstni narodi mnoge narodne jedila pripravljali: Lahipolento in rizoto, Madžari gulaš, Vlahi ali Romani neko s česnom, čebuljo in slanino namesano mineštro (juho), Nemci knedelne, in Poljaki pri vsaki jedi nekoliko vodke (žganja). V srednjem prostoru je stala vojaška cerkvena, tudi iz platna, za njo šotor poveljnika ali oberstarja, in na desno in levo tega šotora za vojaškega kaplana, za adjutanta poveljnikovoga, za načelnika godcov in za vojaške zdravnike. V eni taki komej 2 sežnja dolgi in sežinji široki hišici sim tudi jez od 11. septembra do 5. oktobra stanoval in spal, česar bi gotovo lani ta čas ne bil verjel, ko sim si z zidanjem nekega novega farovža na Kranjskem toliko prizadeval, — pa človek obrača, Bog oberne! Tudi tukej sim se prav dobro imel, čeravno sim mogel nekterekat dežnik razpeti, ker je včasih tako močno deževalo, da mi je platneno streho premočilo in me dež ne ravno priljudno iz spanja prebudil.

Naj bolj mikavno je bilo za me po taboru se sprehajati in poslušati mnogotere jezike avstrijskega cesarstva; slisal sim slavjansko v mnogih narečjih: poljsko, česko, rusinsko, serbsko, horvaško, slovaško, dalmatinsko, in tudi moj preljudi materni jezik, in spoznal in prepričal sim se, da Slovan z vsimi temi narodi se za silo že dobro pogovoriti in svoje misli in želje svojemu bratu po rodu razodeti zamore. Zraven slavjanskega se je slisalo tukej nemško, talijansko, madžarsko in vlaško ali romansko, in namerilo se je tudi rusovsko, francozsko, angleško in turško. Lejte jezike skor vsih omikanih narodov sveta na majhnem prostoru!

Na koncu tabora blizu poljske ceste so bili šotori za Njih veličanstvo našega cesarja postavljeni; cesarjev šotor je bil v tri sobice razdeljen, ktere so bile med seboj s pokritimi mostovži sklenjene; od znotrej je bil ta šotor z belo in rudečo svilo, z baržunam prevlečen in z zlatom in srebrom okinčan; ta šotor je bil posebno lep in je dar angleške kraljice Viktorie. Zraven je bil šotor cesarjevega adjutanta grofa Grüne-ta, kteri ima posebno zgodovinsko pomembo: je namreč ravno tisti šotor, kterega je bil turški veliki vezir Kara Mustafa popustiti mogel, ko so bili Turki pri svoji drugi oblegi Dunajskega mesta v letu 1682 od hrabrih vitezov Staremberga in Sobieskega pregnani. — Pred temi šotori je bil čedno z rudečimi in belimi barvami okinčan stolp, s kterega se je skoz daljnogled (Perspektiv) kaj lepo celi tabor pregledal. (Konec sledi.)

Iz Celovca piše „Šolski prij.“ sledečo žalostno starico: „V „Novice“ se iz Štajarskega piše, da so na Krajskem taki možje, ki od sl. ministerstva terjajo preklic modrega zaukaza, ki veleval: naj se šolske knjige pišejo po pisavi slovenskega „zakonika“. Ta novica je pri nas na Koroškem že stara; že davno vemo, da so nekterim gospodom na Krajskem občno ljubljene in slavno znane šolske knjige, ki so jih presv. knezoškof Slomšek sestavili, hud tern v peti zavolj „ega“ in „om“. Bog pomagaj!

V ravno tem listu naznanja „šolski prijatelj“ sle-

*) Hvala lepa za kaj mični popis, v kterem nam tako živo pred oči stavljate življenje vojakov v taboru, da ga bo gotovo vsak bravec rado vedno prebiral ene dni pred ali pozneje. Vred.

dece: „Še ni dolgo, kar so naš častiti c. k. šolski svetovavec, gospod Simon Rudmaš, dve šolski knjigi izdali: „Številoslovje“ in „Anleitung zum Leseunterricht“. Obe knjigi ste g. učiteljem močno vstregle; za nekaj krajcarjev dobí učitelj zlata vredni knjigi, ki ste mu zvesti prijatelji, ki mu kakor zvezde predhodnice pot kažejo pri dveh nar imenitnejših predmetih ljudske šole, namreč: kako otroke učiti po nar bolj in nar krajšem potu brati in šteti. Te dni je zopet ena knjiga na svitlo prišla, ki so jo g. Rudmaš za učitelje in učiteljske pripravnike spisal: „Beiträge aus der allgemeinen Unterrichts- und Erziehungslehre zu dem in den k. k. österreich. Schulen vorgeschriebenen Methodenbuche“. Ta knjiga obseže vse kratko in jasno, kar se po drugih knjigah na široko in obširno najde; debelih knjig si pa slabo plačan in reven učitelj kupiti ne more. Zato ovo knjigo vsim učiteljem in šolskim pripravnikom serčno priporočujemo. Sreča za nje in za naše ljudske šole, ako se bojo ravnali, kakor jim ta knjiga kaže! — Kar se bode za to knjigo skupovalo, je namenjeno zaklad napraviti, iz katerega se bojo revni in pridni učitelji in učiteljski pripravniki podpirali. Vsakdo spozná, da so nam ljudske šole potrebne, — vsakdo pa tudi spozná, da se našim učiteljem terda godí. Zato vse prijatelje naših šol in naših revnih učiteljev lepo povabimo in poprosimo, to knjigo, ki se po 20 kr. sr. povsod dobiva, pridno pokupovati in tako g. Rudmaša podpirati, da svoje težavno pa toliko potrebno in ljubeznjivo podvzetje srečno doženejo. V Celovških novinah smo brali, da so presviti knezoškof g. Adalbert Lidmanský v ta namen 20 fl. sr. darovali.“

Iz Ipavskega 1. listopada. Kakor od več krajev slovenskih dežel tako tudi od naše strani se zamore le več žalostnega kakor veselega zastran letošnjih pridelkov reči. Ker je — kakor po Laškem in Istrijskem — tudi Ipavsko in Kras za premokro pomladjo prehuda suša zadela, so se žitni, kakor tudi drugi pridelki močno ukerčili. K naj bolj pomilovanju vrednim krajem se pa smejo Kamenska, Črniška, Šenpaska in Solkanska fara šteti, ker je, zraven suše in grozdne trohnobe, tudi nesrečna toča nas prehudo ošeskala. Ubogi ljudje si bojo mogli tu in tam zaslužka iskati le revno se prehraniti. K sreči potrebnega ljudstva ravno letos neki Teržančanje nad Ajdovskim tergom na potoku Hoblj velike poslopja za fabrike zidajo, kjer si ljudstvo marsikak krajcar zasluži.

Tisto malo vince, ki je gnjilobi in toči ostalo, je vender dobro, in se že med 12 in 15 fl. kvince prodaja;

Dalje moram s tužnim srcem omeniti, da tudi tukaj v naši lepi dolini (kakor marsikje drugod) še mnogo vražjih zmot je. Žalostno je, da poleg toliko hvalevrednega prizadetja častite duhovšine še v drugi polovici 19. stoletja večina ljudstva le krive zapopadke od toče ima; — žalostno tudi je, da še zdaj o sleherni ljudski in živinski bolezni mnogi kmetiči raji pri gojlnih mazačih kakor pri umnih zdraviteljih pomoči iščejo!

Al ni v tem obziru toliko žalostneje, ako tudi take, ki se med omikane može štejejo, slišimo prederzno glasilati se: „čmu šole! pikon — pikon kmetu! Kmet naj neumen bo; tak nam je všeč!“ — Kdo, če je pošten človek, zamore brez britkosti gledati toliko polzamorčkov! Kteri kristjan zamore toliko lepih fantov veselo gledati, ki po štajarsko in poljsko dobro plesati in v 3 ali 4 jeziki kleti znajo — pa ne čerke ne številke ne poznajo! Slehernega ljudoljuba mora žalost nahajati, vidši kako že njezna mladina ob nedeljah zlate ure predrazega časa z igro in plesom nemarno zapravlja, namesto jih obračati za poduk v šoli in branje koristnih bukev.

Res, da debel hrast se ne dá v enem mahljeji podreti, tudi stare terdo zarašene razvade in nemarnosti se ne dajo, ko bi trenil, v lepe čednosti premeniti, vendar bi se sčasoma s farnimi bukviš neizrečeno veliko zboljšati dalo. —

Pri ti priložnosti tedaj radostno naznanjam, da je po hvalevrednem prizadetji slavne deželške in duhovne oblastnije Kamenska stara fara prezalo novo šolsko hišo dobila (blizu 4000 fl. velja.), ktera s svojim krasnim obličjem enega pridnega učitelja v službo vabi. Koliko lih mu letne plače bo, še ne vém za gotovo, rečem pa, da kdor semkaj prišel bo, se kasal ne bo, ker je ljudstvo obče dobro.

Jan. Vodopivec.

Novičar iz mnogih krajev.

O božiču se bo presviti cesar spet v Munakovo podal praznovat god svitve svoje zaročnice, ki bo takrat 16. leto dopolnila. — 3. dan t. m. se je začela vožnja po novi železnici od Glognic do Pajerbaha. — Na vsih ces. železnicah dela sedaj okoli 17.000 delavcov. — Ministerstvo kupčijstva je vožnino za pavlo, kavo, črni poper in brazilski les po železnici iz Ljubljane na Dunaj nekoliko ponižalo. — Naj poprej se bojo nek c. k. vradniki za nove vradnije na Ogerskem, Horvaškem, Erdeljskem in za Galicio izvolili; potem še le pride vredba politično-sodnijskih vradnij po družih kronovinah našega cesarstva na versto. — Milostljivi cesar Ferdinand so ukazali, da vse davšine, ki jih imajo njih grajšine cerkvam, duhovnom, učiteljem in bolnišnicam odrajtovati in ki so se dosihmal v slabem dnarju (Scheingeld) odrajtovale, se imajo od novega leta naprej v dobrem dnarju izplačevati. — V Aradu na Ogerskem je pridelal letos neki kmetovavec posebno debelo zelje; ena glava, ktero je na ogled postavil, tehtala celò 20 fantov. — Vremenski prerok iz Jolsve je kaj zadovoljn z dozdanim vremenom, iz katerega že prerokuje kaj rodovitno prihodnje leto, le s terto in krompirjem — pravi — ne bo taka, ker ste se gnjilina in plesnina že preveč vkoreninile. — Lep izgled otroče ljubezni do starišev je dalo v Berni 6 sinov 30. dan t. m., ki so sami svojo mater, vdovo tkavca, na pokopališče nesli; — temu lepemu izgledu nasproti omenimo pa grozovitnega hudodelstva, da je nek kmečk sin na Parskem svojo staro mater z mišico zaval, da bi poprej nastopil gospodarstvo in razvujzdano življenje; porotna sodba v Munakovem je te dni grozoviteža k smerti obsodila. — Zmiraj manj je upanja, da bi se turško-rusovski klobčič z lepo zmotal. En del turške armade (po nekterih pismih 8000, po družih 20 do 30.000 mož) je pri Vidinu že čez Donavo vdaril in se pri Kalafatu vstavil. Rusovski konzulatni vradniki so zapustili Carigrad; hospodar Vlahije knez Stirbej je zapustil svojo knežijo in se na Dunaj podal. Tistega poslanca, ki je prinesel napoved vojske v taborišče Omer-pašata, je turška armada s silnim veseljem sprejela in bogato obdarovala. Po rusovskih cerkvah se po vikšem ukazu moli za srečo v vojski. Silno težavno nalogo imajo tedaj v taci okoljainah zedinjene vlade, kterih — posebno avstrijska in pruska vlada — iskreno prizadevanje je še neprenehoma: potolažiti valove vojnega viharja, in to prizadevanje je toliko težavniši, ker se Angležom in Francozom še zmiraj čisto v serce viditi ne more. Če bi se smelo misliti, da to, kar francozki vladi vdani časniki pišejo, je tudi misel Napoleonova, se je poslednje dni ondi plaš zlo obernil na stran Turkov. Cesar Napoleon je poslal generala Baraguy-a d' Hilliers za poročnika v Carigrad, in poklical Delacour-a nazaj. Le zima je krepka podpornica miroljubnega prizadetja.